HTTPS://DOI.ORG/10.18778/2084-851X.20.01

Editorial Note

Crisis, the main theme of this issue of the biannual TECHNE/TEXNH derives from a Greek verb *κρίνω* (*krinō*). It originally meant "to judge", "to decide" or "to determine" and started to evoke negative associations only later. In the modern era, the term took on socio-political connotations, while in contemporary age, it began to be perceived as an ongoing conflict between the forces of creative change and those seeking to preserve the *status quo*. As such, it became a central element shaping reality. In the early 21st century, crisis formed an inseparable part of the social, political, and architectural everyday life. Our authors, who represent the international academic community, try to find architecture's place in the world torn apart by multiple crises. Investigating the correlations between architecture and crisis, they show mutual influence and interplay of these phenomena across different historical, geographical and social contexts.

This issue of TECHNE/TEXNH begins with an article titled *Envisioning Preservation as Design: Doing Nothing or What?*, whose authors, Professor Heike Oevermann and Bernd Euler-Rolle, raise key questions relating to the principles of cultural heritage preservation. At their centre lies the issue of how to perceive the role and significance of later interventions in the conservation of architectural heritage. As the authors point out, value-based cooperation between conservators and architects can play an important role not only in preserving the value of a building, but also in contributing to the creation of a more sustainable environment. In this way, it can reduce, *inter alia*, the factors that aggravate the climate crisis. The relationship between architecture and climate is also explored in the article written by Dr Ewa Kubiak (*Torrential Rains and the 1796 Plan of Cusco: How a Flood Contributed to Cartographic Realism*). Drawing upon the past, the author analyses the impact of climatic factors on the formation of the 1796 urban plan of Cusco, which constitutes a unique source for research on the urban space of the colonial period. The problems of tensions between perceiving the city as an unstable organism undergoing constant changes produced, *inter alia*, by subsequent crises, and faith in ordering and stabilising power of design is discussed in the article *Arata Isozaki and Operazione Vesuvio: Naples and Japan as Laboratories of Critical Architecture*. Its authors, Professors Francesca Castanò and Orsola Maglione, analyse the project of Operazione Vesuvio, placing particular emphasis on participation of Arata Isozaki. In this way, they present the experience of fragility of a reality marked by permanent crisis.

Crisis is frequently caused by direct and indirect impact of human activity. In the article *Tourism Risk and Heritage Preservation: Information and Communication Technologies (ICT) as a Tool for the Conservation of Granada's Cultural Heritage*, Professor María Lourdes Gutiérrez-Carrillo and Professor Guadalupe Romero-Sánchez pay a particular attention to an important destructive aspect of tourism. At the same time, the authors examine the role of new technologies in broadening access to cultural assets and strengthening social ties with them. They also explore the significance of these technologies as a tool which supports preservation and ensures more sustainable and participatory forms of contact with works of art.

The article *Safety as a Typological Factor in the Transformation of Educational Environment* by Professor Tetyana Zhydkova and Pavlo Peker addresses the total crisis of war. Relying primarily on their professional experience during the ongoing military aggression against Ukraine, the authors seek functional solutions that would remain viable in face of destruction of established framework for action. The article helps develop the typology of educational facilities functioning in conditions of constant danger.

The articles written by Dr Michał Wiśniewski, Professor Krzysztof Stefański and Dr Hubert Trammer concern historical efforts to develop architectural solutions for the time of crisis. The first one, *Against the Climate and Demographics. Krakow's Post-war Milieu of Urban Planning and the Development Challenges of Iraq during the 1960s and 1970s* focuses on the attempts of the Kraków milieu of architects and urban planners to create universal solutions for residential building based on the experience gained in various geographical and climatic regions, especially Iraq. In the second article, *Global Economic Crisis of 1929 and Collapse of Construction Activity in Łódź*, Professor Krzysztof Stefański discusses the impact of the global economic crisis on local architectural and construction activity in Łódź. In turn, the author of *Glimpses of Ukrainian Architectural Answers to the War Caused by Russia*, which concludes the main part of this volume, examines grassroots construction initiatives undertaken by residents of Ukraine affected by war.

The Debut section features the article *Light in the Darkness: Stained Glass Art as a Symbol of Hope, Exemplified by Tadeusz Żurawski's Works in the Church of the Resurrection of Our Lord in Łódź* written by Aleksandra Bulanda, a student in the Institute of Art History at the University of Lodz. The author examines the issue of personal crisis and its impact on artistic work, which is not always obvious.

The final section of this volume is devoted to reviews. The first one, by Monika Nowakowska, offers an overview of Krzysztof Stefański's book *Sztuka Łodzi. Dzieła i twórcy*, while the second, by Ilona Buczkowska, discusses Błażej Ciarkowski's *Remontownia ciał i dusz. Domy wczasowe i sanatoria w PRL-u*.

Publishing the latest issue of TECHNE/TEXNH, we would like to thank the Authors of the articles and the Reviewers, who undertook the uneasy task of evaluating the texts. Our thanks also go to those who contributed to the preparation of this volume, and whose names often go unmentioned: Tomasz Pietras (editing and typesetting), Małgorzata Likus (proofreading).

We wish you all an enjoyable read!

Editors:

Julia Sowińska-Heim
https://orcid.org/0000-0003-3810-596X

Błażej Ciarkowski
https://orcid.org/0000-0001-5661-3429

Od redakcji

Kryzys, słowo będące tematem przewodnim niniejszego wydania półrocznika TECHNE/TEXNH, wywodzi się od greckiego czasownika *κρίνω* (*krinō*), oznaczającego „sądzić", „decydować", „rozstrzygać" i dopiero z czasem uzyskało negatywne asocjacje. Nowożytność nadała mu społeczno-polityczne konotacje, a nowoczesność, postrzegając go jako permanentny konflikt pomiędzy siłami twórczej zmiany a siłami dążącymi do zachowania *status quo*, uczyniła kluczowym elementem kształtującym rzeczywistość. W pierwszych dekadach XXI wieku, kryzys stał się wręcz nierozerwalną częścią społecznej, politycznej, jak również architektonicznej codzienności. Nasi autorzy, reprezentujący międzynarodowe środowisko naukowe, stanęli przed wyzwaniem poszukiwania miejsca architektury w świecie „wielokryzysu". Badając korelacje pomiędzy architekturą a kryzysem, ukazują ich wzajemny wpływ i oddziaływanie rozgrywające się w zróżnicowanych kontekstach historycznych, geograficznych, jak i społecznych.

Niniejszy numer TECHNE/TEXNH otwiera artykuł prof. Heike Oevermanna i Bernda Euler-Rolle zatytułowany *Envisioning Preservation as Design: Doing nothing or what?* Autorzy stawiają w nim kluczowe pytania dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego. W ich centrum znajduje się kwestia postrzegania roli i znaczenia w konserwacji dziedzictwa architektonicznego, późniejszych interwencji. Jak wskazują autorzy, oparte na wartościach współdziałanie konserwatorów i architektów, może odgrywać istotną rolę nie tylko w procesie zachowania wartości obiektu, ale również przyczyniać się do tworzenia środowiska bardziej zrównoważonego, a tym samym m.in. do zmniejszenia faktorów przyczyniających się do pogłębiania kryzysu klimatycznego. Kwestii dotyczących korelacji architektury i klimatu dotyczy również artykuł dr Ewy Kubiak. Tutaj autorka sięga jednak ku przeszłości, analizując wpływ czynników klimatycznych na kształtowanie planu Cusco z 1796 r., miejsca stanowiącego wyjątkowe źródło do badań nad przestrzenią miejską okresu kolonialnego (*Torrential Rains and the 1796 Plan of Cusco: How a Flood Contributed to Cartographic Realism*). Kwestie napięcia pomiędzy postrzeganiem miasta jako niestabilnego organizmu podlegającego nieustającym zmianom, prowokowanym m.in. przez kolejne kryzysy, a wiarą w porządkującą i stabilizującą moc projektowania, poruszają autorki tekstu *Arata Isozaki and Operazione Vesuvio: Naples and Japan as Laboratories of Critical Architecture*, prof. Francesca Castanò oraz Orsola Maglione. W oparciu o analizę wydarzenia, jakim było Operazione Vesuvio i zaangażowania w nim Araty Isozakiego, ukazują doświadczenie kruchości rzeczywistości będącej w stanie permanentnego kryzysu.

Niejednokrotnie źródło kryzysu stanowi bezpośrednia i pośrednia działalność człowieka. Prof. María Lourdes Gutiérrez-Carrillo i prof. Guadalupe Romero-Sánchez, w artykule *Tourism Risk and Heritage Preservation: Information and Communication Technologies (ICT) as a Tool for the Conservation of Granada's Cultural Heritage*, zwracają uwagę na ważny współcześnie destrukcyjny aspekt turystyki. Jednocześnie badają one rolę nowych technologii zarówno w poszerzaniu dostępności dóbr kultury, czy wzmacnianiu społecznych więzi z nimi, jak i ich znaczenia jako narzędzia wspierającego ochronę i zapewniającego bardziej zrównoważony i partycypacyjny kontakt z dziełami.

Wywołanego przez człowieka kryzysu totalnego, jakim jest wojna, dotyczy z kolei artykuł, którego autorami są prof. Tetyana Zhydkova i Pavlo Peker. W oparciu, w znacznej mierze, o własne doświadczenia zawodowe w trakcie trwającej agresji zbrojnej na Ukrainę, pokazują oni poszukiwania rozwiązań pozwalających na funkcjonowanie pomimo destrukcji dotychczasowych ram działania. Artykuł *Safety as a Typological Factor in the Transformation of Educational Environment* stanowi przyczynek do rozwoju typologii obiektów edukacyjnych funkcjonujących w realiach ciągłego zagrożenia.

Historycznych prób wypracowania rozwiązań architektonicznych na czas kryzysu dotyczą natomiast artykuły dr Michała Wiśniewskiego, prof. Krzysztofa Stefańskiego oraz dr Huberta Trammera. Pierwszy z nich *Against the Climate and Demographics. Krakow's Post-war Milieu of Urban Planning and the Development Challenges of Iraq during the 1960s and 1970s*. ukazuje dążenia środowiska krakowskich architektów i urbanistów do stworzenia uniwersalnych rozwiązań dotyczących budownictwa mieszkaniowego w oparciu o doświadczenia z różnych obszarów geograficznych i klimatycznych, w tym przede wszystkim z Iraku. W drugim, artykule *Global Economic Crisis of 1929 and Collapse of Construction Activity in Łódź*, prof. Krzysztof Stefański ukazuje wpływ globalnego kryzysu ekonomicznego na lokalną, łódzką działalność architektoniczno-budowlaną. Z kolei w zamykającym zasadniczą część naszego tomu tekście *Glimpses of Ukrainian Architectural Answers to the War Caused by Russia* autor przygląda się oddolnym działaniom budowlanym mieszkańców ogarniętej wojną Ukrainy.

W sekcji Debiuty zamieszczony został artykuł Aleksandry Bulandy, studentki z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego, zatytułowany *Light in the Darkness: Stained Glass Art as a Symbol of Hope, Exemplified by Tadeusz Żurawski's Works in the Church of the Resurrection of Our Lord in Łódź*. Autorka zwraca w nim uwagę na kryzys w życiu jednostki i jego nie zawsze oczywisty wpływ na działalność artystyczną.

Niniejszy tom zamyka dział recenzji, w którym Monika Nowakowska i Ilona Buczkowska podjęły się przybliżenia odpowiednio książki Krzysztofa Stefańskiego *Sztuka Łodzi. Dzieła i twórcy* oraz Błażeja Ciarkowskiego *Remontownia ciał i dusz. Domy wczasowe i sanatoria w PRL-u*.

Oddając najnowsze wydanie TECHNE/TEXNE w Państwa ręce pragniemy jednocześnie podziękować Autorom poszczególnych artykułów oraz Recenzentom, którzy podjęli się nierzadko niełatwego zadania oceny tekstów. Dziękujemy także tym osobom, bez których niniejszy tom nie mógłby powstać, a których nazwiska zazwyczaj pozostają w cieniu: Tomaszowi Pietrasowi (redakcja i skład), Małgorzacie Likus (korekta językowa). Wszystkim Czytelnikom życzymy miłej lektury!

Redaktorzy tomu:

Julia Sowińska-Heim
https://orcid.org/0000-0003-3810-596X

Błażej Ciarkowski
https://orcid.org/0000-0001-5661-3429